

Chapter: 1 to 10

विभाग १ - गद्य

Q.1 (अ) खालील कृति करा

(7)

दुपार कृतकृत्य होऊन मोठ्या आदराने पाहत असते त्या दोघांकडे. त्यांच्या डोईवरच्या वडाच्या झाडावरच्या पक्ष्यांचा किलबिलाटही आता थांबलेला असतो आणि फांदीवरच उन्हां लागणार नाही अशा झाडांच्या सावलीत बिचारे पक्षीदेखील थोडीशीच; पण छानशी डुलकी काढत असतात. लांबवर भटकणारे, शेकडो मैलांची रपेट करणारे पक्षीदेखील मिळेल त्या वृक्षांवर थोडी विश्रांती घेत असतात. सकाळपासून प्रयत्न करून थोडं दाणा-पाणी मिळाल्यावर छोटे-छोटे पक्षीदेखील कुठे तरी विसावत असतात अन् घरांच्या आश्रयानं राहणारी कबुतरंदेखील गुटरगूं थांबवून कुठं तरी छपरांच्या सांदीत थोडी सैलावलेली असतात. 'आणखी उत्साहानं काम करण्यासाठी, सज्ज होण्यासाठी थोडी विश्रांती घ्या' म्हणत असते पशु-पक्षी अन् प्राण्यांनादेखील ही दुपार. जंगलातले प्राणीदेखील भक्ष्य मिळवण्यासाठीची भटकंती आता बंद करून, नाही तर सकाळी-सकाळीच ताव मारलेलं आपलं भक्ष्य आता पचवण्यासाठीची पायपीट बंद करून एखादया ढोलीत, नाही तर गुहेत अंमळ पाय ताणून विसावलेले असतात. जगाची सगळी काळजी अन् उद्याची भ्रांत त्या देखण्या जनावरांनी दुपारवर टाकून दिलेली असते-दुपारनंही ही काळजी घेतलेली असते अन् 'छान आराम करा' म्हणत असते ती त्यांना !

1 A1) आकृती पूर्ण करा.

2

A2) एका वाक्यात उत्तर लिहा.

2

- 1) पक्षी झाडावर कशासाठी बसले आहेत?
- 2) दुपार पशु-पक्ष्यांना अप्रत्यक्ष कोणता संदेश देते?

A3) स्वमत

3

'विश्रांती' असणे आवश्यक बाब आहे. याविषयी तुमचे मत लिहा.

(ब) अपठित गद्य करा.

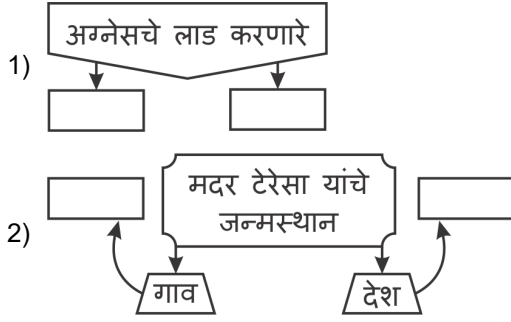
(4)

मदर टेरेसांचा जन्म युगोस्लाव्हिया देशात बेलग्रेड शहरापासून काहीशा दूर अशा स्कोपये गावी झाला. तिची आई एका कष्टकरी कुटुंबातील होती. वडिल एक छोटेसे दुकानदार होते. टेरेसाचे नाव तिच्या आईवडिलांनी मोठ्या आवडीने अँग्रेस ठेवले होते. अँग्रेस केवळ आपल्या आईवडिलांचीच नव्हे तर इतर कुटुंबियांचीही अतिशय लाडकी होती. तिला लहानपणी आपल्या आईला घरकामात टापटिपीने मदत करण्याची भारी हौस होती. वडिल दुकानदार म्हणजे हिशोबी, व्यवहारी. अग्रेस

वडिलांप्रमाणे नफा नुकसान पाहत असे. कुटुंब बेताचे, मिळकत बेताची. श्रीमंती नाही, तशी गरिबीही नाही. मात्र प्रेम, सुख, समाधान त्यांच्या कुटुंबात नांदत असे.

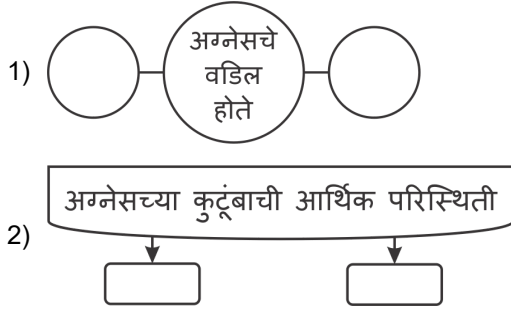
1 A1) आकृती पूर्ण करा.

2

A2) कोष्टक पूर्ण करा.

2

विभाग २ - पद्य

Q.2 (अ) खालील कृति करा

(8)

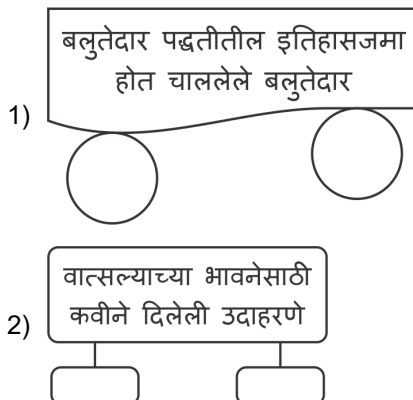
हाकेतून हद्दपार होतेय आई
हंबरायच्या थांबल्यायत गोठ्यातल्या गाई

हरवत चाललाय किराणा आणि भुसार
सुपर मार्केटच्या झगमगाटात झरझर
लोहाराचा भाता आणि कुंभाराचा आवा
निघून चाललाय गावगाड्यासोबत मुकाट

कल्हईची झिलई विस्तवासोबत निघून गेली
मागच्या धगीवर रटरटणारी आमटी
राखेसहित दुरावत गेली गॅसच्या शेगडीवर

1 A1) आकृती पूर्ण करा.

2

A2) i) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा.

1

कवीने वेगाने बदलून जाणाऱ्या वास्तव व्यक्त केले आहे.

अ. समाजाचे ब. निसर्गाचे क. माणसांचे ड. पर्यावरणाचे

ii) चौकटी पूर्ण करा.

1

कवीने उल्लेखलेली जेवण बनविण्यासाठी साधने - _____, _____

A3) काव्य सौंदर्य लिहा.

2

कवीने 'पुर्वीचे व्यवसाय व गावगाडा' याविषयीची कोणती खंत व्यक्त केली आहे?

A4) काव्यसौंदर्य.

2

पुढील ओळींतून कवी कोणती खंत व्यक्त करीत आहे.

कल्हर्ईची झिलई विस्तवासोबत निघून गेली

मागच्या धगीवर रटरटणारी आमटी

राखेसहित दुरावत गेली गॅसच्या शेगडीवर

(ब) खालील कृति करा

(4)

कविता: जैसा वक्ष नेणे

कृती:

१. प्रस्तुत कवितेचे कवी / कवयित्री.

२. प्रस्तुत कवितेचा विषय.

३. कवितेतून मिळणारा संदेश.

विभाग ३ - स्थूलवाचन

Q.3 खालील पैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

(3)

1) 1) तुलना करा.

3

भारतातील धुके व लंडनमधील धुके

सप्टेंबर - ऑक्टोबरनंतर जवळजवळ रोज पाऊस पडायचा आणि माझ्या ओळखीचे सर्व लंडनवासी पावसाला शिव्या देत असायचे. मला त्या पावसाची मोठी मौज वाटे. वाटेत चिखल नाही, मजेदार गारवा आणि चार - पाच मैल चालूनही थकवा नाही. कोणी म्हणाले, की तुम्ही कशा पावसाळा कंटाळत नाही, तर मी उत्तर देई, की जगात कोठेतरी असा पाऊस पडतो व कायम हिरवेगार ताहते याचे मला फार कौतुक वाटते.

नुसता पाऊसच नाही, लंडनची सर्वच सृष्टी इकडच्या उलटी. आपल्याकडे धुके म्हटले, की काहीतरी मजेदार संवेदना मनाला होते. पावसाने धुऊन काढलेले प्रसन्न आकाश, सकाळची व संध्याकाळची पडू लागलेली थंडी व दहा मैल लांबचे दिसावे असे स्वच्छ वातारण आणि त्यात काही थोडा वेळ मात्र राहणारा दृष्टीला चकवणारा धुक्याचा पडदा असे आपल्याकडे धुके. सकाळी उठून पाहावे, तर महाबळेश्वरी किंवा सिंहगडावर खालील दरी धुक्याने भरलेली असते. तेवढ्यात सूर्य उगवावा, की त्या धुक्यावर इंद्रधनुष्ये उमटतात आणि थोडा वेळ इतस्ततः पळून, सूर्य वर आला, की धुके पार नाहीसे होऊन गवताच्या पातीपातींवर अनंत दवबिंदू कोटीसूर्य प्रतिबिंबित करतात. संध्याकाळी धुके पसरले तर तेही रात्र निवळली, की नाहीसे होते व रात्रीचे आकाश सर्व ताऱ्यांनिशी चमकत असते; पण लंडनचे धुके म्हणजे औरच असते. आधी वर्षाचे दहा दिवससुद्धा आकाश निरभ्र नसते. तिकडचे आकाश आपल्या आकाशाइतके उंच कधी वाटच नाही. कधीही वरती पहा, काळसर पांढुरके छत कसे सर्व शहरावर घातलेले असते. कोळशावर चालणारे लंडनमधले हजारो लहान - मोठे कारखाने व कोळशावर चालणाऱ्या लंडनच्या घरांतील लक्षावधी चुली रात्रंदिवस वातावरणात धूर ओकत असतात. घरांतही जरी

अनवाणी चालले ती पाय काळे होतात. कुठल्याही झाडाला हात लावला तरी हात काळे होतात. या धुरकट वातारणात धुके पसरले, म्हणजे एरवी डोळ्यांना न दिसणारे कोळशाचे कण जणू दृश्य होतात. काळोख केल्याला दिसतो व हातांत धरता येतो. असे धुके वर्षातून एक - दोनदा तरी लंडनवर पसरते. पृथ्वीच्या भोवती हवेचे आवरण आहे व आपण त्या हवेच्या तळाशी आहोत या गोष्टी भूगोलाच्या पुस्तकात वाचल्या होत्या; पण त्यांचा प्रत्यक्ष अनुभव लंडनच्या धुक्यात आला. समुद्राच्या तळाशी असलेल्या जीवांना काय वाटत असेल त्याची कल्पना येते. या धुक्याने हाहाकार होतो. ब्रिटीश खाडीत बोटीवर बोटी आपटतात. रस्त्यावर गाड्यांचे अपघात होतात. मुले रस्ता चुकतात.

2) **स्वमत :-**

3

तुम्ही केलेल्या प्रवासाचे वर्णन करा.

2) 1) कारणे द्या.

3

लेखिकेला भारतातील धुके मनाला भावण्याची करणे.

सप्टेंबर - ऑक्टोबरनंतर जवळजवळ रोज पाऊस पडायचा आणि माझ्या ओळखीचे सर्व लंडनवासी पावसाला शिव्या देत असायचे. मला त्या पावसाची मोठी मौज वाटे. वाटेत चिखल नाही, मजेदार गारवा आणि चार - पाच मैल चालूनही थकवा नाही. कोणी म्हणाले, की तुम्ही कशा पावसाळा कंटाळत नाही, तर मी उत्तर देई, की जगात कोठेतरी असा पाऊस पडतो व कायम हिरवेगार ताहते याचे मला फार कौतुक वाटते.

नुसता पाऊसच नाही, लंडनची सर्वच सृष्टी इकडच्या उलटी. आपल्याकडे धुके म्हटले, की काहीतरी मजेदार संवेदना मनाला होते. पावसाने धुऊन काढलेले प्रसन्न आकाश, सकाळची व संध्याकाळची पडू लागलेली थंडी व दहा मैल लांबचे दिसावे असे स्वच्छ वातारण आणि त्यात काही थोडा वेळ मात्र राहणारा दृष्टीला चकवणारा धुक्याचा पडदा असे आपल्याकडे धुके. सकाळी उठून पाहावे, तर महाबळेश्वरी किंवा सिंहगडावर खालील दरी धुक्याने भरलेली असते. तेवढ्यात सूर्य उगवावा, की त्या धुक्यावर इंद्रधनुष्ये उमटतात आणि थोडा वेळ इतस्ततः पळून, सूर्य वर आला, की धुके पार नाहीसे होऊन गवताच्या पातीपातींवर अनंत दवबिंदू कोटीसूर्य प्रतिबिंबित करतात. संध्याकाळी धुके पसरले तर तेही रात्र निवळली, की नाहीसे होते व रात्रीचे आकाश सर्व तान्यांनिशी चमकत असते; पण लंडनचे धुके म्हणजे औरच असते. आधी वर्षाचे दहा दिवससुद्धा आकाश निरभ्र नसते. तिकडचे आकाश आपल्या आकाशाइतके उंच कधी वाटच नाही. कधीही वरती पहा, काळसर पांढुरके छत कसे सर्व शहरावर घातलेले असते. कोळशावर चालणारे लंडनमधले हजारो लहान - मोठे कारखाने व कोळशावर चालणाऱ्या लंडनच्या घरांतील लक्षावधी चुली रात्रंदिवस वातावरणात धूर ओकत असतात. घरांतही जरी अनवाणी चालले ती पाय काळे होतात. कुठल्याही झाडाला हात लावला तरी हात काळे होतात. या धुरकट वातारणात धुके पसरले, म्हणजे एरवी डोळ्यांना न दिसणारे कोळशाचे कण जणू दृश्य होतात. काळोख केल्याला दिसतो व हातांत धरता येतो. असे धुके वर्षातून एक - दोनदा तरी लंडनवर पसरते. पृथ्वीच्या भोवती हवेचे आवरण आहे व आपण त्या हवेच्या तळाशी आहोत या गोष्टी भूगोलाच्या पुस्तकात वाचल्या होत्या; पण त्यांचा प्रत्यक्ष अनुभव लंडनच्या धुक्यात आला. समुद्राच्या तळाशी असलेल्या जीवांना काय वाटत असेल त्याची कल्पना येते. या धुक्याने हाहाकार होतो. ब्रिटीश खाडीत बोटीवर बोटी आपटतात. रस्त्यावर गाड्यांचे अपघात होतात. मुले रस्ता चुकतात.

2) **स्वमत :-**

3

तुम्ही अनुभवलेल्या धुक्यातील दिवसाचे वर्णन तुमच्या शब्दात लिहा.

विभाग ४ - भाषाभ्यास

Q.4 1. खालील दिलेल्या वाक्यप्रचाराचा अर्थ लिहून वाक्यात उपयोग करा.

(2)

कस लागणे -

2. शब्दसंपत्ती

(2)

2. खालील शब्दाचे समानार्थी शब्द लिहा.

(i)

i)

पण = ,

2. खालील शब्दाचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

(ii)

ii) (अ) सुंदर ×

(ब) मित्र ×

3. खालील वाक्यातील लेखननियमानुसार चुकीचे शब्द ओळखून दुरुस्त करा.

(2)

1) मला वीश्वास आहे, खुप खूप शुभेच्छा!

ii) महाराष्ट्र हि संतांची भुमी आहे.

4. खालील विरामचिन्ह ओळखून त्यांची नावे लिहा.

(1)

? -

5. खालील शब्दाचे प्रचलित मराठी भाषेतील शब्द लिहा.

(1)

1) Census

6. खालील शब्दातील अक्षरापासून दोन अर्थपूर्ण शब्द तयार करा.

(1)

सालापासून

7. पुढील वाक्यातील योग्य विरामचिन्हे वापरून वाक्य पुन्हा लिहा.

आई म्हणाली सोनम चल लवकर उशीर होत आहे

विभाग ५ - उपयोजित लेखन

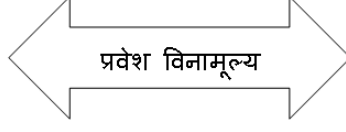
Q.5 खालील लेखनप्रकारांपैकी कृती सोडवा.

(अ) खालील कृती सोडवा.

(4)

i) खालील जाहिरात वाचून योग्य कृती करा.

सृजन कलामंच संस्थेतर्फे कार्यशाळा
आकाशकंदील व पणत्या बनविणे
दिनांक - १५ व १६ नोव्हें २०१७
वेळ - सकाळी - ११ ते २.००
स्थळ - कामगार कल्याण केंद्र, अंधेरी (पू।)

प्रवेश मर्यादित प्रथम येणाऱ्यांना प्राधान्य

वरील कार्यशाळेत तयार झालेल्या
वस्तूंची मागणी करणारे पत्र
संबंधित मंडळाला लिहा.

किंवा

तुम्ही खरेदी केलेल्या वस्तूंमध्ये काही
वस्तू सदोष निघाल्या, याविषयी तक्रार
करणारे पत्र संबंधित मंडळाला लिहा.

किंवा

ii) खालील उताऱ्याचे १/३ सारंशलेखन करा.

महत्वाकांक्षा म्हणजे महत्वपूर्ण इच्छा; वाढण्याची मोठे बनवण्याची, थोर विशाल होण्याची तीव्र इच्छा म्हणजे महत्वाकांक्षा महत्वाकांक्षा म्हणजे, असाधारण व उत्कृष्ट कर्तृत्व करण्याची प्रबळ वासना, पवनपुत्र हनुमंताने आपल्या वयाची तमा न बाळगता, सूर्यमंडळाचा ग्रास (घास) करण्याची इच्छा घेऊन अनंत आकाशात जसे उड्डाण केले. त्याप्रमाणे उच्च ध्येयाकडेसाठी अखंड आणि अविरत झटणे याचेच नाव महत्वाकांक्षा होय. आपल्या मातेला दास्यमुक्त करण्यासाठी वैनतेय गरुडाने सर्व संकटांना धैर्याने तोंड दिले. प्रत्यक्ष वज्रपाणी इंद्रशीही त्याने युद्ध केले आणि शेवटी अमृतकुंभ हस्तगत केला. त्याप्रमाणे सर्व आपत्ती पार करून व्यक्तिगत व सामाजिक जीवनातील विविध क्षेत्रात यश मिळवण्याची इच्छा धरणे हीच महत्वाकांक्षा होय.

महत्वाकांक्षा ही मानवाची फारमोठी विशेषता होय. कारण विकासाची इच्छा मानवांमधील अत्यंत प्राण्यात आढळत नाही. बैल गवत खातो. शेवटापर्यंत झाडाखाली झोपतो आणि जमिनीवरच उठतो बसतो.

(ब) खालील पैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

(4)

i) खालील मुद्यांच्या आधारे कथा पूर्ण करा.

मुद्दे:- गावातील मुले जंगलात सहलीला – मोठ्यांची मदत नाही – बसची येण्याजाण्याची वेळ निश्चित – जंगलातील निसर्गात रममाण – सर्व आनंदी – परत येताना रस्ता चुकतात – घाबरगुंडी – एक धीट मुलगी बरोबर रस्ता दाखवते – सुखरूप परत – पालकांची चिंता दूर – वाट कर सापडली ? जाताना झाडावर खडूने खुणा केल्यामुळे, सर्वांची मुलीला शाबासकी.

ii) खाली दिल्या शब्दांवरून आकर्षक जाहिरात तयार करा.

शब्द:- पुस्तके - वह्या - इतर स्टेशनरी सामान

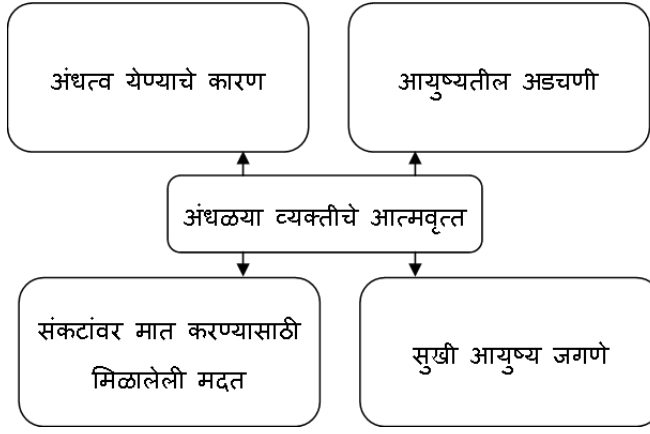
(इ) लेखनकौशल्य: खालील लेखनप्रकारांपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

(6)

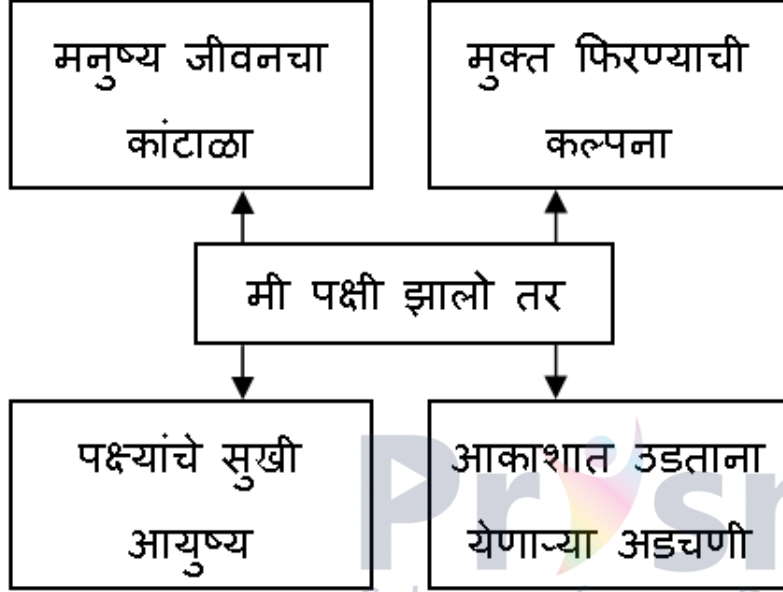
i) माझ्या जीवनातील एक अविस्मरणीय प्रसंग

मुद्दे:- स्मृती एक वरदान – गणपतीचे दिवस – मामाच्या घरी गणपतीचे आगमन – विसर्जन सोहळा पार – सोन्याच्या कंठीसह मूर्ती विसर्जन – एका मुलाचे अकस्मात येणे – कंठी परत मिळणे – मूर्ती व मुलगा अदृश्य.

ii)

iii)

Prism
Colours of your Dreams